

MİLLETLERARASI POLİTİKA ÖĞRETİMİNİN MUHTEVASI

Dr. Türkkaya ATAÖV

Bu yazıda «milletlerarası politika» «milletlerarası münasebetler» den ayrı olarak ve dar anlamında alınmıştır. (1) Milletlerarası politika öğretiminde milletlerarası politikanın önünde fert ve milletin yeri tespit edildikten sonra objektiflik, kuvvet prensibi, evrensel moral prensipler karşısında millî menfaatin üstünlüğü gibi milletlerarası politika realizminin prensiplerine geçilebilir.

Milletlerin millî menfaate dayanan millî güvenliği (2) aramaları milletlerarası politikaya büyük ölçüde tesir etmektedir. Devletlerin ittifaklara girmeleri veya tarafsız bir siyaset takip etmeleri bu gibi siyasetin kendi başına iyi bir siyaset olmasından değil, devletlerin o siyaset tarzını belli bir süre içinde kendi emniyetleri için zarurî görmelerindedir. Milletlerarası politika öğretimi yapan millî güvenliğin çeşitli anlamlarını ve

(1) Geniş anlamı için bak: Dr. Türkkaya Ataöv, «Milletlerarası Münasebetler Nedir ve Üniversitelerde Nasıl Okutulabilir?» **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Cilt XV, No. 2 (1960), s. 181 - 203. «Milletlerarası Münasebetler» ve «Milletlerarası Politika» ile ilgili ders kitapları için bu yazının 5 ve 6 numaralı dipnotlarına bak.

(2) W. A. Riddell, **World Security by Conference**. London, 1947; O. L. Nelson, Jr., **National Security and the General Staff**. Washington, 1946; Walter Lippmann, **Isolation and Alliance**. Boston, 1952; R. S. W. Pollard, **The Struggle for Disarmament**. London, 1949; Merze Tate, **The United States and Armaments**. Cambridge, Harvard University Press, 1948; **The Disarmament Illusion**. New York, Macmillan, 1942; John Wheeler - Bennett, **The Pipe - Dream of Peace: the Story of the Collapse of Disarmament**. New York, Morrow, 1935.

bunları hangi devletlerin ne sebeple *status quo* siyasetinin devamı, hangilerinin de coğrafi, ekonomik ve kültürel genişleme şeklinde kabul ettiklerini izah etmek zorundadır. Esas itibariyle, millî güvenlik her devlet için millî bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün dış müdahalelerden azâde olarak devamı, muayyen bir hayat ve kültür seviyesinin sağlanması ve dünya politikasında prestiji ve ekonomik menfaatlerinin temini demektir. Milletlerarası politika öğretiminde büyük devletler ve diğerlerinin bu ana gayelere hangi yollarla ulaşmak istedikleri tespit olunur. Bunun için de hükûmetlerin güvenlik durumu, iç ve dış tesirlerin ışığı altında devamlı olarak ve değişen şartlar dikkate alınarak tetkik olunmalıdır. Bu münasebetle, milletlerin iç ve dış tehlikelerle ilgili tahmin ve tepkilerinin çeşitli tempolarda oluşuna, tehdidin tip ve derecesinin başka, başka görünüşüne ve bir kısmının kısa vadeli şartlara önem verirken diğerlerinin uzun vadeli tehlikelere karşı koymağa hazırlandıklarına dikkat edilmeli ve bu hususlar örneklerle izah olunmalıdır. Büyük Devletler ve blokların güvenliklerini korumak için ilerde nasıl hareket edebilecekleri üstünde durmak da milletlerarası politika öğretimi yapanın görevidir. Bu arada bir devletin kendi güvenliği için takip edeceği politikanın diğer bir devletin güvenliğini tehdit edebileceği gibi diğer devlet veya devlet gruplarının iştirakiyle takviye edilebileceği misâllerle izah edilmeli ve güvenliğin uzun - vadeli bir siyaset olduğu ve bu siyasetin muvaffak olması için kullanılan siyasi, ekonomik, psikolojik ve askerî vasıtaların üstünde durulmalıdır. Bir milletin güvenlik için takip ettiği politikada an'anenin, tarihî emsalin ve halk ve liderlerin kazandığı tecrübenin rolü olacağından bunların tesirini ayrı, ayrı incelemek gerekir. Milletlerarası politikanın seyyâliyeti içinde milletleri tehdit eden tehlikeleri tespit ve tetkik öğretimin muhtevası içindedir. Tecrit ve inziva politikaları, tarafsızlık, tek başına silâhlanma, emperyalizm, müdahale, ekonomik tedbirler, paktlar, silâhsızlanma, ekonomik yardım ve iş - birliği, kuvvet muvazenesi ve diğer güvenlik teorileri bu konu ile ilgili olarak ele alınmalıdır.

Milletlerarası politikada takip edilecek siyaseti formüle edenler hem kendi milletlerinin, hem de diğerlerinin millî güçlerini daimî olarak kıymetlendirmek zorundadırlar. Millî güç ona sahip olanların diğerlerine nispetle bugünkü ve ilerdeki durumlarını tespit eden relatif bir mefhumdur. Milletlerarası politika öğretimi yapanlar millî gücü meydana geti-

ren unsurlar olarak nüfus (3), jeopolitik (4), doğal kaynaklar (5), teknoloji (6), millî karakter (7), millî morâl (8), liderlik, askerî hazırlık,

- (3) Kingsley Davis, «Recent Population Trends in the New World: An Over - all View,» *The Annals*. Cilt 316 (Mart 1958); Irene B. Taeuber, «Asia's Increasing Population,» *The Annals*, Cilt 318 (Temmuz 1958); Frank W. Notestein, «Population and Power in Postwar Europe,» *Foreign Affairs*. C. 22, No. 3, (Nisan 1944); Eugene M. Kulischer, «The Russian Population Enigma,» *Foreign Affairs*. C. 27, No. 3, (Nisan 1949); Helen F. Eckerson, «United States and Canada: Magnets for Immigration,» *The Annals*. C. 316 (Mart 1958).
- (4) Andrew Gyorgy, *Geopolitics*. Berkeley, University of California Press, 1944; Robert Strausz - Hupé, *Geopolitics*. New York, G. P. Putnam's Sons, 1942; Hans W. Weigert, *German Geopolitics*, New York, Oxford University Press, 1941; ———, *Generals and Geographers*, New York, Oxford University Press, 1942; Doç. Dr. A. Suat Bilge, «Jeopolitik,» *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. XIII, No. 3 (Eylül 1958); Alfred T. Mahan, *The Influence of Sea Power upon History: 1660 - 1780*, Boston, Brown, 1902; Sir Halford J. Mackinder, *Democratic Ideals and Reality*. New York, Henry Holt, 1942; ———, «The Geographic Pivot of History,» *Geographical Journal*. C. 23 (1904); Nicholas J. Spykman, *The Geography of the Peace,»* New York, Harcourt, Brace and Co., 1944; ———, *America's Strategy in World Politics*. New York, Harcourt, Brace and Co., 1940; ———, «Geography and Foreign Policy,» *American Political Science Review*. C. 32, Nos. 1 ve 2 (Şubat ve Nisan 1938); Abbie R. Rollins, «Geographic Objectives and Foreign Policy,» *American Political Science Review*, C. 33, No. 3 (Haziran 1939); C. C. Colby, ed., *Geographical Aspects of International Relations*. Chicago, University of Chicago Press, 1938; James Fairgrieve, *Geography and World Power*. London, University of London, 1941; Richard Hartshorne, *The Nature of Geography*. Ann Arbor, Edward Brothers, 1946.
- (5) Brooks Emeny, *The Strategy of Raw Materials*. New York, Macmillan, 1934; Eugene Staley, *Raw Materials in Peace and War*. New York, Council on Foreign Relations, 1937; C. K. Leith, J. W. Furniss ve C. Lewis, *World Minerals and World Peace*, Washington, the Brokings Institution, 1943; E. W. Zimmerman, *World Resources and Industries*, New York, Harper, 1951.
- (6) W. F. Orghurn, ed., *Technology and International Relations*. Chicago, University of Chicago Press, 1949.
- (7) Ernest Baker, *National Character and the Factors of Its Formation*. London, Methuen, 1927; Salvador de Madariaga, *Englishmen, Frenchmen and Spaniards*. London, Oxford University Press, 1937; Margaret Mead, «National Character,» *Anthropology Today*. A. L. Kroeber, ed., Chicago, University of Chicago Press, 1953; D. W. Brogan, *The American Character*. New York, Knopf, 1944.
- (8) W. E. Hocking, *Morale and Its Enemies*. New Haven, Yale University Press, 1918.

endüstriyel kapasite, diplomasi kalitesi (9), hükûmetin kalitesi, propaganda ve nükleer kapasitenin (10) oynadıkları roller üstünde durmak ihtiyacıdır. Muhtelif memleketlerin nüfus gücü, hangi yönde geliştiği, askerlik yaşındaki vatandaşları nüfusun kaçta kaçını meydana getirdiği, nüfusun istihsal ve iktisadî kalkınmada ne dereceye kadar faydalı olduğu, coğrafi şartların topluluklara tesiri, ülkelerin büyüklüğü, muhtelif jeopolitik teorileri ve bunların çıkış sebepleri, muhtelif memleketlerin hangi stratejik önemi olan maddelere ihtiyaç hissettiği, bunlardan uranyum, petrol ve krom gibi maddelerin kuvvet çatışmasında ne dereceye kadar rol oynadığı, devletlerin endüstriyel kapasiteleriyle dış politikaları arasındaki bağ, nükleer gücün dış politikaya getirdiği yenilikler, askerî hazırlık ve askerî liderlerin millî güç üzerindeki etkileri, kamu oyununun teşekkülü, halk temsilcilerinin seçilmesi ve dış siyasetin tespit ve yürütülmesinde etkili olan millî karakterin muhtelif toplumlardaki tezahürü, milletlerin siyasî felsefeleriyle dış politikaları arasındaki münasebet, milletlerin sulh ve harb zamanında hükûmetlerinin dış politikalarını destekleme azimlerinin derecesi, hükûmetlerin iç ve dışta ve değişen şartlar içinde azınlıklara karşı hangi maksatlarla nasıl bir politika takip ettikleri, muhtelif memleketlerin diplomasi kaliteleri, hükûmetlerin memleket içinde ne dereceye kadar desteklendiği, hükûmetlerin dış politikalarını savunmak için ne gibi propaganda araçlarına baş vurdukları ve idarecilerin eldeki vasıtalarla gayeler arasında nasıl bir âhenk kurdukları örneklerle üstünde durulması gereken konulardandır. Nihayet, Büyük Devletler ve blokların bütün bu unsurları ve milletlerin siyasî ve iktisadî çatışmalarını göz önünde tutarak güç mukayesesi yapmak ve millî gücü tek unsura bağlamanın zararlarını göstermek milletlerarası politika öğretiminin vazifelerindedir.

Kuvvet politikasının vasıtaları olarak diplomasi, ideolojiler, emperyalizm, silâhlanma veya silâhsızlanma, yer altı faaliyeti, harb, tarafsızlık ve milliyetçilik konuları üstünde durmak gerekir. Diplomasi tarihi (11), muhtelif dış işleri bakanlıklarının mukayeseli tetkiki, açık ve gizli diplomasi, *status quo* ve prestij siyasetleri, diplomasinin kuvvet mücadelesiyle ilgili hususları, milletlerarası politikada karar verme san'atı, Amerika,

(9) Ataöv, *op. cit.*, s. 195 - 196 n.

(10) Henry A. Kissinger, *Nuclear Weapons and Foreign Policy*. New York, Harper, 1957.

(11) J. M. Cambon, *The Diplomatist*. London, 1931; G. A. Craig ve F. Gilbert, *The Diplomats: 1919 - 1939*. Princeton, Princeton University Press, 1953; J. W. Foster, *The Practice of Diplomacy*. Boston, Houghton Mifflin, 1906; M. Hankey, *Diplomacy by Conference*. New

Rusya, İngiltere ve diğer Büyük Devletlerde dış politikanın formüle edilmiş şekli, dış ve iç politikanın birbiriyle ilgisi ele alınmalıdır.

Liberalizm, pasifizm ve dinler gibi *status quo* taraftarı ideolojilerle komünizm, anarşizm, siyonizm, anti - semitizm, faşizm, falanjizm, nazizm, sosyalizm ve panslavizm gibi evrensel yahut sadece *status quo*'yu değiştirmeye taraftar olan ideolojilerin milletlerarası politikaya tesirleri, ideolojik harbler, devletin propaganda için teşkilâtlanması ve içten çökertme siyasetleri konumuza dahildir. Emperyalizmin ekonomik teorileri, gayeleri, metodları (askerî, ekonomik ve kültürel emperyalizm), çevreleme (*containment*), yatıştırma (*appeasement*) veya vesayet sistemi gibi emperyalist siyasete karşı alınan tedbirler, Batı emperyalizminin çöküşü ve Sovyet emperyalizminin ana prensipleri ve gelişmesi konumuzun içindedir. (12) Dünya politikasında bir vasıta olarak yer altı faaliyeti ve teşebbüslerine karşı emniyet tedbirleri, bir politika âleti olarak muhtelif azınlıkların durumu, soğuk harbin çıkışı ve devamı, silâhsızlanma zarureti, silâhsızlanmanın başarıları ve muvaffakiyetsizlikleri ve karşılaştığı meseleler ele alınmalıdır.

Millî güvenlik için teşkilâtlanma, mevziî ve topyekûn harb, tahditli ve tahditsiz nükleer harb, çeşitli silâhlı kuvvetlerin rolleri, atom devrinde harb gücü ve nükleer silâhların dış politikayla ilgisi milletlerarası politika öğretimi hudutları içindedir. (13) Hukukî tarafsızlıktan ayrı olarak siyasî tarafsızlığın çıkışı, tarafsızlık konusunda Büyük Devletlerin görüşleri, küçük devletlerin tarafsızlıktan nasıl istifade edebilecekleri, İkinci Cihan Savaşından sonra iki blok ve ve ideoloji arasında tarafsızlık ve «üçüncü blok» un ne dereceye kadar bir muvazene unsuru olduğu ve

York, Putnam, 1946; H. Nicolson, *Diplomacy*, London, Oxford University Press, 1950; ———, *The Evolution of the Diplomatic Method*. New York, Macmillan, 1955; ———, K. M. Panikkar, *The Principles and Practice of Diplomacy*. London, 1932; Sir George Young, *Diplomacy, Old and New*. Harcourt, Brace and Co., 1921.

- (12) N. I. Bukharin, *Imperialism and World Economy*. New York, the International Publishers, 1929; P. Einzig, *Appeasement Before, During and After the War*. London, Macmillan, 1941; J. A. Hobson, *Imperialism*, London, Allen ve Unwin, 1938; B. J. Hovde, «Socialist Theories of Imperialism Prior to the Great War», *Journal of Political Economy*. C. 36, No. 5 Ekim 1928), s. 569 - 591; W. L. Langer, *The Diplomacy of Imperialism*. New York, Knopf, 1935; P. T. Moon, *Imperialism and World Politics*, New York, Macmillan, 1928; J. Schumpeter, *Imperialism and Social Classes*, New York, A. M. Kelley, 1951; E. M. Winslow, *The Pattern of Imperialism*. New York, Columbia University Press, 1947.

- (13) Kissinger, *op. cit.*

Üçüncü Cihan Savaşında tarafsızlığın mümkün olup olamayacağı milletlerarası politikanın konuları arasındadır. (14)

Milliyetçiliği (15) meydana getiren subjektif unsurla (millî şuur) (16) objektif unsurların (17) (toprak, dil, ırk, âdet, an'ane, müessese, millî ka-

- (14) W. P. Grieve, «The Present Position of Neutral States,» *The International Law Quarterly*. C. I, No. 2 (Yaz 1947), s. 212 - 214; M. Hatta, «Indonesia's Foreign Policy,» *Foreign Affairs*. Nisan 1953, s. 441 - 453; P. Kotana, «Soviet Propaganda to the Colonial World,» *The Yearbook of World Affairs*: 1955, s. 149 - 174; G. Kennan, «Disengagement Revisited,» *Foreign Affairs*. Ocak 1959, s. 187 - 211; B. Kreisky, «Austria Draws the Balance,» *Foreign Affairs*. Ocak 1959, s. 269 - 282; W. Levi, «The Evolution of India's Foreign Policy,» *The Yearbook of World Affairs*: 1958, s. 115 - 133; H. J. Morgenthau, «The Resurrection of Neutrality,» *American Political Science Review*. C. 33 (1939), s. 473; R. A. Scalapino, «Neutrality in Asia,» *The American Political Science Review*. C. 48 (1954), s. 49 f; N. Sihanouk, «Cambodia Neutral: the Dictate of Neutrality,» *Foreign Affairs*. Temmuz 1958, s. 582 - 587; A. J. Toynbee, *The War and the Neutrals*. London, Oxford University Press, 1956; D. N. Wilber, «Afghanistan Independent and Encircled,» *Foreign Affairs*. Nisan 1953, s. 486 - 495; M. S. Rajan, «Indian Foreign Policy in Action: 1954 - 1956,» *India Quarterly*. C. XVI, No. 3 (Temmuz - Eylül 1960), s. 239; F. S. C. Northrop, «Neutrality and United States Foreign Policy,» *The Annals*. Temmuz 1957, s. 42 - 68; A. B. Fox, *The Power of Small States*, Chicago, University of Chicago Press, 1959.
- (15) Ernest Barker, *Christianity and Nationality*. London, 1927; E. H. Carr, *Nationalism and After*, New York, Macmillan, 1945; Alfred Cobban, *National Self - Determination*. Chicago, University of Chicago Press, 1948; K. W. Deutsch, *Nationalism and Social Communication*. Cambridge, Massachusetts Institute of Technology Press, 1953; W. Friddman, *The Crisis of the National State*. London, 1943; George P. Gooch., *Nationalism*. New York, Harcourt, Brace and Co., 1920; C. J. H. Hayes, *Essays on Nationalism*. New York, Macmillan, 1926; ———, *The Historical Evolution of Modern Nationalism*. New York, Macmillan, 1948; ———, *Nationalism A Religion*. New York, Macmillan, 1960; Frederich Hertz, *Nationality in History and Politics*. New York, Oxford, 1944; O. I. Janowsky, *Nationalities and National Minorities*. New York, Macmillan, 1945; Hans Kohn, *The Idea of Nationalism*. New York. Macmillan, 1944; Harold Laski, *Nationalism and the Future of Civilization*. London, 1932; Royal Institute of International Affairs, *Nationalism*. New York, Oxford, 1946.
- (16) W. Sulzbach, *National Consciousness*. Washington, American Council on Public Affairs, 1943.
- (17) H. F. K. Gunther, *The Racial Element of European History*. New York, Dutton, 1928; H. Fikret Kanat, *Milliyet İdeali ve Milli Terbiye*. Ankara, 1942; E. N. Saveth, «Race and Nationalism in American

rakter, din, mazi ve ideal birliği) tarifi, vatandaşlıktan farkı, muhtelif devirlerde milliyetçilik anlayışı ve milliyetçiliği meydana getiren unsurlardan hangilerinin hangi devirlerde, nerelerde ve ne sebeple daha çok temâyüz etmekte oldukları; ümaniter, liberal, (18), totaliter, İslâmi ve komünist (19) milliyetçilik gibi milliyetçilik çeşitlerinin analizi (20), *self-determination* prensibinin çıkışı ve muhtelif meselelerde tezahürü (21), ve nihayet çağdaş İskandinav (22), İsviçre (23), Amerikan (24), Alman, İtalyan (25), Lâtin Amerikan (26), Rus (27), Doğu Avrupa (28), Ko-

Historiography: the Late Nineteenth Century,» *Political Science Quarterly*. C. LIV (1939), s. 421 f; C. W. Hostler, «Trends in Pan-Turanism» *Middle Eastern Affairs*. C. III, No. 1, (Ocak 1952); H. Z. Ülken, *Millet ve Tarih Şuuru*. İstanbul, 1948.

- (18) Hans Kohn, *Prophets and Peoples: Studies in Nineteenth Century Nationalism*. New York, Macmillan, 1957.
- (19) H. F. Armstrong, *Tito and Goliath*. London, Gollancz, 1951.
- (20) L. Wirth, «Types of Nationalism,» *The American Journal of Sociology*. C. XXXXI, No. 6 (Mayıs 1936), s. 723 - 737.
- (21) Doç. Dr. A. Suat Bilge, «Milletlerin Mukadderatlarını Kendileri Tâ-yin Etmeleri Prensibi,» *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XIV, No. 1, (Mart 1959), s. 132 - 146. E. Hula, «National Self - Determination Reconsidered,» *Social Research*, C. X, No. 1, (Şubat 1948), s. 1 - 21.
- (22) A. Elviken, «The Genesis of Norwegian Nationalism,» *Journal of Modern History*. C. III (1931), s. 365 - 391.
- (23) Hans Kohn, *Nationalism and Liberty: the Swiss Example,»* London, Allen ve Unwin, 1956.
- (24) Hans Kohn, *American Nationalism*. New York, Macmillan, 1957.
- (25) G. Megaro, *Vittorio Alfieri, Forerunner of Italian Nationalism*. New York, Columbia University Press, 1930.
- (26) «The Nationalist Revolution in Bolivia,» *World Today*. C. XIII, No. 11 (Kasım 1952), s. 480 - 490.
- (27) F. C. Barghoorn, *Soviet Russian Nationalism*. New York, Oxford University Press, 1956.
- (28) P. E. Zinner, *National Communism and Popular Revolt in Eastern Europe*. New York, Columbia University Press, 1956.

nünist Çin (29), Türk (30), Arap (31), İran (32), Hind - Pakistan (33), Kürt (34) ve Afrika (35) milliyetçiliklerin gelişmeleri, mukayesesi, dış

- (29) W. W. Rostow, et al., *Prospects for Communist China*. London, Chapman and Hall, 1954; «Titoism, and the Chinese Communist Regime,» *World Today*. C. XIII, No. 12 (Aralık 1952), s. 521 - 532; C. M. Chang, «Communism and Nationalism in China,» *Foreign Affairs*. Temmuz 1950, s. 548 - 565.
- (30) F. Tachau, «The Face of Turkish Nationalism» *The Middle East Journal*. C. XIII, No. 3, (Yaz 1959), s. 262 - 273; Z. Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul, 1923; Şevket Süreyya, «Türk Nasyonalizmi,» *Kadro*. No. 33 (1933); Z. V. Togan, *Bugünkü Türkili ve Yakın Tarihi*. İstanbul, İ. Horoz ve Güven Basımevleri, 1947; M. Bala, «Sovyetler Birliğinde Türkoloji, Türk Dilleri ve Türk Milletleri,» *dergi*. No. 8 (1957), s. 3 - 19; C. W. Hostler, *Turkism and the Soviets*. London, Allen ve Unwin, (1957).
- (31) H. Z. Nuseibeh, *The Ideas of Arab Nationalism*. New York, Cornell University Press. 1956; Z. N. Zeine, *Arab - Turkish Relations and the Emergence of Arab Nationalism*. Beirut, Khayat, 1958; «Arab Nationalism and Nasserism,» *The World Today*. C. XIV, No. 12 (Aralık 1958), s. 532 - 542; W. B. Cline, «Nationalism in Morocco,» *The Middle East Journal*, C. 1, No. 1 (Ocak 1947), s. 19 - 29; P. M. Holt, «Sudanese Nationalism and Self - Determination,» *The Middle East Journal*. C. X, No. 3 (Yaz 1956) ve C, X, No. 4 (Güz 1956), s. 239 - 48 ve 368 - 379; R. Landau, «Moroccan Profiles : a Nationalist View,» *The Middle East Journal*. C. VII, No. 1 (Kış 1953), s. 45 - 57; S. A. Morrison, «Arab Nationalism and Islam,» *The Middle East Journal*. C. XI, No. 2 (Nisan 1948), s. 147 - 160; B. Rivlin, «Unity and No. 1 (Ocak 1949), s. 31 - 45; A. I. Tannus, «The Arab Tribal Community in a Nationalist State,» *The Middle East Journal*. C. I, No. 1, (Ocak 1947), s. 5 - 18.
- (32) L. P. Elwell - Sutton, «Nationalism and Neutralism in Iran,» *The Middle East Journal*. C. XII, No. 1, (Kış 1958), s. 20 - 33.
- (33) S. S. Harrison, «The Challenge to Indian Nationalism,» *Foreign Affairs*, Temmuz 1956, s. 620 - 636; L. Binder, «Pakistan and Modern Islamic - Nationalistic Theory,» *The Middle East Journal*. C. XII, No. 1, (Kış 1958), s. 45 - 57.
- (34) C. J. Edmonds, «The Kurds and the Revolution in Iraq,» *The Middle East Journal*. C. XIII, No. 1, (Kış 1959), s. 1 - 11; «İraqi Kurdistan,» *The World Today*, C. XII, No. 10 (Ekim 1956), s. 417 - 432; A. Roosevelt, Jr., «The Kurdish Republic of Mahabad,» *The Middle East Journal*. Temmuz 1947; Bilâl Şimşir, «Sovyet Rusya ve Kürtçülük,» *Forum*. Nos. 114, 115, 116 ve 118.
- (35) C. W. Kiewiet, *The Anatomy of South African Misery*. London, Oxford University Press, 1956; J. S. Coleman, «Nationalism in Tropical Africa,» *The American Political Science Review*. C. XXXXVIII (1954), s. 404 - 427; D. W., «Nationalism in Africa,» *The World Today*. Nisan 1959, s. 147 - 156.

politikaya tesirleri, milliyetçiliğin geleceği ve akisleri milletlerarası politika konusu içine dahildir.

Millî güçleri sınırlayan unsurlardan kuvvet muvazenesi sistemi, milletlerarası ahlâk ve kamu oyu, devletler hukuku ve Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde müşterek güvenlik anlayışı milletlerarası politika öğretimi içindedir. Bu konulardan bazıları Siyasal Bilgiler Fakültesinde verilen başka derslerde okutulmaktadır. Kuvvet muvazenesi (36) sisteminin öğretiminde bu sistemin hareket ettiği prensipler, sistemin gayeleri, vasıtaları ve bugünkü muvazene durumu okutulmalıdır. Bu sistemin hareket ettiği prensiplerden bahsolunurken devlet sisteminin mevcudiyeti ve sistemin sınırları üzerinde durulmalı ve bağımsızlığı koruma, sulh ve *status quo* siyasetinin kuvvet muvazenesi sisteminin gayeleriyle ne dereceye kadar bağdaştığına öğrencinin dikkati çekilmelidir. Kuvvet muvazenesinin vasıtaları olarak, milletlerin uyanık durmağa verdiği önem, muvazene terazisinde ağır basan tarafın kuvvetini taksim ederek dengeyi sağlayan «böl ve hükmet» prensibi, terazide muvazeneyi temin eden üçüncü kuvvetin çıkışı, hareket serbestisi ve işgâl ettiği kilit mevki, devletlerin kuvvetlerini tahmin ve tespit esasına dayanan muvazene sisteminin müphem oluşu, «karşılıklı büyüme» ve «karşılıklı küçülme» prensiplerinin hangi şartlar altında ve kimlere karşı tatbik edildiği ve bu prensiplerin tatbikatta yarattığı güçlükler, harb gücünün muhtelif vesile ve gayelerde ne şekilde arttırıldığı, ittifakların doğuş sebepleri ve çeşitleri, bölgesel muvazenenin özellikleri, koalisyonların kuruluş sebepleri, ortaya çıkardığı problemler ve ittifaklarla mukayesesi, müdahale ihtiyacının ne zaman zuhur edip ne şekillere bürünebileceği, silâha başvurma ve itidal prensibi üzerinde örneklerle durmak gerekir. Kuvvet muvazenesi sisteminin zamanımızda işleyip işlemediği konusunda asrımızda en büyük bünyevî değişiklik olarak teraziye vurulacak büyük devletlerin sayılarının azalmış olması, yeni sömürgelerin kayboluşu, iki «süper devlet» in çıkışıyla iki kutubun belirmesi, bu iki «süper devlet» in müttefikleriyle münasebetleri, muvazene sisteminde üçüncü kuvvetin kayboluşu ve bu üçüncü kuvveti tekrar meydana getirme yolundaki çabalar zikredilmelidir.

(36) G. F. Leckie., *An Historical Research into the Nature of the Balance of Power in Europe*. London, 1817; E. V. Gulick, *The Balance of Power*. Philadelphia, Pacifist Research Bureau, 1943; D. Türkkaya Ataöv, «Milletlerarası Münasebetlerde Kuvvet Muvazenesi Sistemi,» *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. XV, No. 4 (1960), s. 175 - 199; Sidney B. Fay, «Balance of Power,» *Encyclopedia of Social Sciences*. New York, Macmillan, 1937; E. B. Haas, «The Balance of Power: Prescription Concept or Propaganda,» *World Politics*. C. V, No. 4

Büyük Devletlerin dış politikalarının kronolojik izahından daha önemli olarak dış politika prensiplerinin tahlili, Batı, Doğu ve Asya - Afrika bloklarıyla küçük ve orta devletlerin milletlerarası politikada oynadıkları rolün öğretimi de konumuza dahildir. Amerika Birleşik Devletleri dış politikasının (37) tahlili yapılırken Amerikan halk ve hükûmetinin harb, sosyalizm, komünizm ve kuvvet muvazenesi ittifakları aleyhindeki telâkkileri ve bunların ışığında moral prensiplerle pragmatik hareketler arasındaki tezatlar, Amerika'nın morâl hükümleriyle millî menfaatinin çatışması, yeni kurulan hükümetleri tanıma ve bunlarla müzakeresi siyasetinin sonuçları, Amerikan iç politikasıyla dış politikasının münasebetleri ve Amerika'nın yeni bir dış politika ve taktiklere olan ihtiyacı örneklerle tetkik olunmalıdır. Sovyet Rusya dış politikasının (38) ana hat-

-
- (Temmuz 1953); William L. Langer, *European Alliances and Alignments: 1871 - 1890*. New York, Knopf, 1931; A. J. P. Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe: 1848 - 1918*. London, Oxford, 1954.
- (37) G. A. Almond, *The American People and Foreign Policy*,» New York, Harcourt, Brace and Co., 1950; Charles A. Beard, *A Foreign Policy for America*. New York, Knopf, 1940; William G. Carleton, *The Revolution in American Foreign Policy: 1945 - 1954*. New York, Doubleday, 1954; D. S. Cheever ve H. F. Haviland, Jr., *American Foreign Policy and the Separation of Powers*. Cambridge, Harvard University Press, 1952; R. A. Dahl, *Congress and Foreign Policy*. New York, Harcourt, Brace and Co., 1950; George F. Kennan, *American Diplomacy. 1900 - 1950*. Chicago, University of Chicago Press, 1951; L. I. Leonard, *Elements of American Foreign Policy*. Boston, McGraw Hill, 1953; Walter Lippmann, *U. S. Foreign Policy*. Boston, Little, Brown, 1943; James L. McCamy, *The Administration of American Foreign Affairs*. New York, Knopf, 1950; Elmer Plischke, *Conduct of American Diplomacy*, New York, Van Nostrand, 1950; Alfred Vagts, «The United States and the Balance of Power,» *Journal of Politics*. C. III, No. 4 (Kasım 1941).
- (38) Max Beloff, *The Foreign Policy of Soviet Russia: 1929 - 1941*. New York, Oxford, 1947; Louis Fischer, *The Soviets in World Affairs*. New York, Cape ve Smith, 1930, W. W. Kulski, *Peaceful Co - existence*. Chicago, Henry Regnery, 1959; J. Degras, *Soviet Documents on Foreign Policy: Üç cilt*, New York, Oxford, 1951 ve 1952; David Dallin, *Soviet Russia's Foreign Policy: 1939 - 1947*; New Haven, Yale University Press, 1942; Historicus, «Stalin on Revolution,» *Foreign Affairs*. C. XXVII, No. 2 (Ocak 1949); V. I. Lenin, *Imperialism: the Highest Stage of Capitalism*. Moscow, Foreign Languages Publishing House, 1947; ———, *The Right of Nations to Self - Determination*. New York, International Publishers, 1951; F. L. Schuman, *Soviet Politics at Home and Abroad*. New York, Knopf, 1946; Hugh Seton - Watson, *From Lenin to Malenkov*, New York, Praeger, 1953.

ları tespit olunurken Sovyet liderleri ve toplumunun ihtilâl anlayışı, dünya ihtilâli emellerinin geçirdiği safhalar, Sovyet Rusya'nın dünya ihtilâlinin üssü olarak mevkii, Lenin'in emperyalizm ve harb anlayışı, Stalin'in milliyetçilik prensipleri, iç ve dış politikası arasındaki âhenk, dış politikada morâl prensipler, strateji, taktik, şiddete baş vurma veya içten çökertme, kapitalist devletlerin anlaşmazlıklarını istismar ilkesi, diplomasi tekniği, Lenin'in iki blok nazariyesi ve bugünkü «sulh bölgeleri» mefhumu, sulh içinde birlikte yaşama anlayışı, Batı ittifaklarına karşı takınılan tavır ve geri kalmış bölgelere karşı güdülen siyasetin çıkışı ve bugünkü tezahürleri örneklerle tetkik olunmalıdır. İngiltere'nin pragmatik politikası, dünyaya yayılan menfaatleri, kuvvet muvazenesinde evvelce oynadığı rol, İngiliz Milletler Topluluğu ile olan bağları, ittifaklarla olan ilgileri ve muhtelif siyasî partilerin görüşleri İngiliz dış politikasının tetkikinde üzerinde durulan konulardan olmalıdır. (39) Alman dış politikasının (40) an'anevî olarak büyük bir *Wehrmacht* (silâhlı kuvvetler) ve dinamik bir diplomasiye dayanması, Clausewitz'in tarifıyla harbin siyasetin başka bir vasıtası olarak kabulü prensibi, sürprize verilen önem, sistem ve nizama duyulan yakınlık, Alman milliyetçiliğinin dış politikayla olan ilgisi ve bugünkü Almanya problemi göz önünde bulundurulmalıdır. Fransa'nın tarihî tecrübeleri, Almanya ile olan münasebetleri Avrupa savunmasındaki rolü ve Afrika'daki istikbali Fransız dış politikalarının ana me-

- (39) C. C. Brinton, *The United States and Britain*. Cambridge, Harvard University Press, 1948; Winston Churchill, *The Second World War*. Altı cilt, Boston, Houghton, Mifflin, 1948 f; Sir Anthony Eden, «Britain in World Strategy,» *Foreign Affairs*. C. XXIX, No. 3 (Nisan 1951); Lord Halifax, *Speeches on Foreign Policy: 1934 - 1939*, New York, Oxford, 1940; Sir W. Ivor Jennings, *The British Commonwealth of Nations*. London, 1948; T. E. M. McKittrick, *Conditions of British Foreign Policy*. London, 1951; A. W. Ward ve G. P. Gooch, *Cambridge History of British Foreign Policy*. Üç cilt, New York, Macmillan, 1922 - 1923; Elaine Windrich, *British Labour's Foreign Policy*. Stanford, Stanford University Press, 1951.
- (40) Konrad Adenauer, «Germany and Europe», *Foreign Affairs*. C. XXXI, No. 3 (Nisan 1953); O. Butz, *Germany: Dilemma for American Foreign Policy*. New York, Doubleday, 1954; Ralph Flenley, *Modern German History*. New York, Dutton, 1953; Walter Goerlitz, *History of German General Staff: 1657 - 1945*. New York, Praeger, 1953; Hans J. Morgenthau, *Germany and the Future of Europe*. Chicago, University of Chicago Press, 1951; J. K. Pollock ve H. Thomas, *Germany in Power and Eclipse*. New York, Van Nostrand, 1952; D. Whittlesey, *German Strategy of World Conquest*. New York, Farrar, Rinehart, 1942.

seleleri olarak ele alınmalıdır. (41) Büyük Devletlerin dış politikalarının tetkikine Çin Halk Cumhuriyeti (42), hattâ, Büyük Devlet olmamasına rağmen İtalya (43) da dahil edilebilir. Türk dış politikasının ana prensipleri ve tarihî seyri üzerinde durmak, hattâ bu konuyu Siyasal Bilgiler Fakültesi Diplomasi ve Dış Münasebetler Şubesine ayrı bir ders olarak koymak gereklidir. Milletlerarası politikanın aktüel meseleleri de tabii konumuza dahildir. Milletlerarası kültürel münasebetler pek az yabancı üniversitede ayrı bir ders olarak okutuluyorsa da milletlerarası politikada iş - birliğini sekteye uğratan stereotiplerin çıkışları ve özellikleri, kültürel münasebetlerin genişmesi ve Büyük Devletlerin ne gibi hususlarda problemler yarattıkları gibi konular milletlerarası politika öğretiminde yer alabilir (44).

İngiliz Milletler Topluluğu, Fransız Birliği, Rusya ve Peykler, Batı Avrupa, Lâtin Amerika, Güney - doğu Asya ve Afrika gibi bölgeleri ele alan bölge çalışmaları milletlerarası politika öğretimine dahilse de geniş anlamda milletlerarası münasebetlerle daha çok ilgilidir. (45)

-
- (41) E. Daladier, *In Defense of France*. New York, Doubleday, 1939; André Maurois, *A History of France*. New York, Farrar, Straus and Cudahy, 1956; D. C. McKay, *The United States and France*. Cambridge, Harvard University Press, 1951; Robert Schuman, «France and Europe,» *Foreign Affairs*. C. XXXI, No. 3 (Nisan 1953).
- (42) O. E. Glubb, «Chinese Communist Strategy in Foreign Relations,» *The Annals*, C. 277 (Eylül 1951), s. 156 - 166; Werner Levi, *Modern China's Foreign Policy*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1954; N. D. Palmer, «Factors Shaping U. S. Policy Towards China,» *India Quarterly*. Temmuz - Eylül 1953, s. 277 - 248; R. L. Walker, «Communist China Looks at the United States,» *Yale Review*. C. XXXXI (Güz 1951), s. 25 - 43; H. K. Wu, *China and the Soviet Union*. New York, John Day, 1950.
- (43) W. Ebenstein, *Fascist Italy*. New York, American Book, 1939; H. Gibson, ed., *The Ciano Diaries: 1939 - 1943*. New York, Doubleday, 1946; M. H. H. Macartney ve P. Cremona, *Italy's Foreign and Colonial Policy: 1914 - 1937*. New York, Oxford, 1938; Count Carlo Sforza, *Contemporary Italy*. New York, Dutton, 1944.
- (44) Byron L. Fox, *International Cultural Relations*. Syracuse, 1954.
- (45) W. C. Bennett, *Area Studies in American Universities*. New York, Social Science Research Council, 1951; H. J. Morgenthau, «Area Studies and the Study of International Relations,» *International Social Science Bulletin*. C. IV (Güz 1952), s. 647 f.